

Síť neboli šedá moc - obrana pro rok 2030

Pro dokonalé posouzení nějakého předmětu, jevu nebo procesu se doporučuje nazírat ho z několika stran. Této potřebě odpovídá i článek „Le réseau ou la puissance grise“, jehož autorem je Gilles Polycarpe a který byl uveřejněn v časopise Défense nationale v říjnu 1993. Nyní jej po redakčním zkrácení a úpravě předkládáme čtenářům.

* * *

Podle Clausewitze je válka ozbrojeným pokračováním politiky. Neboli, politika jako pojem předpokládá naprosto jasné vnímání strany vlastní a strany nepřátelské. Tam, kde neexistuje žádná srozumitelnost oblastí zápasu na život a na smrt, politik a voják, který je politikovi podřízen, mizí jako takoví. Nyní se k této epoše blížíme; vše je zde šedé. V tomto světě nabývají antagonismy moci novou tvářnost: tvářnost ekonomie, neboli řečeno ještě obecněji a širěji, tvářnost sítě.

Svět ekonomiky jako systém sítě

Ekonomika je založena na výměně a propojení statků a služeb; její samotný princip vylučuje sakralisaci světa a všech hierarchií hodnoty politické, kulturní anebo estetické, které by z ní mohly vyplývat. Pod záštitou ekonomiky se nesmí nic postavit proti nekonečnému zpomalování směny a nelze směřovat nebo spojit nic než entity, jejichž hodnota byla neutralisována. Nejdříve je nutno uvažovat o světě jako o ryzí zásobě moci, jako o mechanickém světě rozčleněném univerzálními zákony kalkulace, pro který se ultramoderní ekonomika stala možnou. Ultramoderní ekonomika musí být chápána v obecném smyslu jako „řízení moci“ - vojenské nebo civilní - ať je skutečnost směny materiálu, energie, informace nebo peněz jakákoli. To neplatilo např. pro národy starověku, i když byly často vysoce civilizované: ekonomika a mocenské vztahy tam byly nejčastěji svěřovány poutům příbuzenství, tabu, posvátnosti atd. Starověké vědění by nikdy nebylo připustilo náš pohled na svět, který má formu obrazu přeplněného číselnými daty a funkčními grafy jako na stínítku počítače.

Svět ekonomiky v širokém slova smyslu, který je světem kalkulovatelné moci, se rozvíjí prostřednictvím směny, tj. vzájemným působením pólů moci. Krok za krokem, slučováním nebo záměnou se vynořují vlákna více méně viditelná a pomyslná, která vytvářejí síť, v níž cirkulují toky. Svět, který realizuje ekonomika, když plně uskutečňuje svou podstatu, je světem toků: energie, hmoty, peněz,

informace. V tomto velmi pochmurném prostoročase, ačkoli je hyperaktivní, se moc přenáší přeměnami; přeměny se mohou projevovat např. vytvořením technické inovace, účinným rozhodnutím v oblasti finanční spekulace, stejně jako zničením nepřátelské entity. Čím je „četnost přeměn“ větší, tím je síť agresivnější.

Pro stručnou ilustraci výše uvedených pojmů si nyní představíme nepříliš **futuristické pozemní bojiště**; tento nový způsob nazírání, doslovně zařazený do sítě, by mohl vést např. k tomu, že pěšák by již neměl pušku, nýbrž prostředek k označení cíle a zařízení k vypuštění munice a k optimálnímu řízení munice, které by byly součástí robotizovaných a prostorově oddělených celků. Ostatně by bylo možno předpokládat takový typ metasystému za jakékoli situace vojenského zápasu.

Síť se zde jeví jako globální způsob nazírání z hlediska pouhé moci; lépe řečeno: tyto principy mají absolutní platnost, ať je uvažovaná oblast aplikace jakákoli - vojenská nebo jiná. V tomto řádu idejí je účelné poznamenat, že genetické struktury utvářející svět sítí stále více splyývají se strukturami ovládajícími technologickou inovaci. V rámci tohoto zapojení do univerzální sítě, kterou si lze představit jako síť vzájemných vlivů. Energie, peníze, informace, hmotné předměty neustále udržované v toku mají hodnotu pouze prostřednictvím toho, co je přenáší. Každý prvek reality se stává uzlovým bodem v síti, která ovládá informaci, tj. neaktivnější formou šíření toků.

Peníze samotné se mění například v informaci: měnové základy finanční spekulace a také umělé vytváření způsobů manipulace příbuzných mocenských sítí globálně vytvářejí finanční moc jako síť ireálných číselných dat. Takže nejde o nic jiného než o soubor zdánlivých přeměn a zároveň o úvěrový štítek. Kromě jisté pohotovosti, snížené proměnlivosti svých kombinací, slučování a odlučování, investic a přeměn, peníze není nutno prát, stávají se čistými; jsou proto nekontrolovatelné, vyjma sítě, která je vydala. **Již není známo, kdo manipuluje koho a odkud co pochází.** Mysleme také na trh umění, na oblasti sdělovacích prostředků, na výsledky na burze. Ostatně touto metodou by bylo možno posoudit také mafiánské způsoby obživy a jednání.

Schopnost vytvářet toky a těžit z nich - „četnost přeměn“ skutečná nebo zdánlivá - představuje s konečnou platností jedinou strategickou sázku v globálním věku, kdy ekonomika, technologie a všeobecně antagonismy moci planetárně dominují jako ztělesnění jediného pojmu: síť. Finanční kapitál samotný by představoval pouze druhotný zájem extrémně rychlý, „inteligentní“ a pružný při příležitostech jeho investování. Takto se vyvíjí nová forma zápasu, kdy se finanční a technologické sítě vzájemně překrývají a vytvářejí gigantické sítě. Tato pásma planetárních přeměn vykreslují dosud neznámé siločáry a vnucují nová strategická pravidla.

Důležitý důsledek tohoto procesu je ztělesňován v originálním typu „multinacionalů“, které ekonom Dunnigs srovnává s „ústřední nervovou soustavou“, jejíž výkonnosti jsou závislé méně na organizaci výroby a více na schopnosti vytvářet sdružení s jinými firmami. Např. japonské studie dnes přináší hypotézu, že v budoucnosti by se mohly vyvíjet nové formy „firemních sítí“, a to ještě radikálnější. Tyto podniky by byly charakterizovány vznikem silných regionálních entit a zcela **novým způsobem centralizace opírajícím se více o koordinaci než o hierarchickou závislost** (hierarchie znamená pyramidový a centralizovaný způsob řízení informace, což je síť do jisté míry archaická).

Svět výzkumu rovněž stále více odpovídá obecnému systému sítí; mezi špičkovými vědci se vytvářejí skutečné „pavučiny“ **postupnou a více méně neformální kooptací**, takže vzniká něco, co jistí anglosaští autoři nazvali „neviditelným kolegiem“. Tyto sítě přesahují dohody mezi firmami a vytvářejí se v případě potřeby tajně dokonce mezi firmami otevřeně konkurenčními.

Jiným příkladem formy, jaké by mohly nabýt nové antagonismy moci ve znamení pojmu sítě, je „technoglobalismus“, chytrá koncepce, kterou se snaží podporovat Japonci. Japonci dnes stojí před dvojíým dilematem: na jedné straně jejich výrobní systém, ačkoli je pozoruhodný z hlediska realizace a prodeje, pokulhává pro nedostatečnost domácího základního výzkumu; na druhé straně se ve Spojených státech vytváří hrozba protekcionismu posilovaná výsledky vědeckého výzkumu. Čili, svobodný přístup k výsledkům západního výzkumu je více než kdykoli jindy důležitý pro japonské podniky, pro něž je vědecký pokrok, přeměněný v předměty vysoké technologie, i nadále životní nutností: pouhá přestávka v cyklech přechodu k budoucím technologickým generacím by byla ku prospěchu jejich konkurentů v jihovýchodní Asii a především také americkému průmyslu, který dnes ve výzkumu nabral druhý dech.

Japoncům již nejde o to kopírovat hotové výrobky sestavené v cizině (japonské výrobky jsou často lepší a někdy jsou znovu kopírovány); jde jim o to, aby „proti proudu“ zvládli informační sítě, které tvoří skutečný substrát, z něhož budou lépe než jiní umět vytěžit konkurenceschopné průmyslové výrobky. Množství informace je zajištěno druhotným parametrem ve srovnání se schopností podílet se na ní pokud možno nejrychleji. Dnes používání vědy a technologie tvoří tak říkajíc „hypertechnologii“, jejíž strategie sítí vytvářejí základní tkanivo, a to tkanivo „hyperrekonomiky“.

Šedá válka sítí

Dříve než přistoupíme k vlastním vojenským systémům a zvláště k možné úloze námořnictva (jež je planetárním nástrojem), je nutno v hrubých rysech nastínit nové charakteristiky těchto zápasů sítí. Nejvíce udivuje, že většinou převrací pravidla formulovaná Clausewitzem. To je možno pochopit i bez dlouhodobého výkladu.

Například, vezměme jedno ze základních pravidel formulované jako „**primát defenzivy**“. **Ve světě sítí má právě naopak primát ofenziva**, avšak ofenziva **nabývá různých forem, které se všechny omezují na jediný důrazný příkaz: být pánem času, utvářet skutečnost takovým způsobem, aby protivník (který má vždy zpoždění) mohl pouze následovat za vaším vývojem, a proto se musel do něho zařazovat nepředvídatelným způsobem, aby byl nakonec zlikvidován**. Toto pravidlo má zřejmě univerzální platnost, ať jde o strategii komerční (předvídat a dokonce utvářet přání uživatelů) nebo technologickou (vnucovat diskontinuity, které vyčerpávají konkurenty). **Ve strategii čistě vojenské se jedná spíše o oslepení nebo o to, získat rychlost v informačním prostoročase protivníka a potlačit jeho autonomní nazírání**.

Další příklad divergence s Clausewitzem se týká pojmu zápasu na život a na smrt. Tento pojem již nepředstavuje základní vysvětlující schéma válek sítí, protože nejčastěji jedna z těchto sítí pohltní jinou, nebo ji ovládne, což je stejné. Co je to

dominantní síť? Je to síť, kterou nutně procházejí toky ovládané sítě. Při tomto způsobu nazírání je možno považovat za výhodnější rozrušit kulturní a politickou identitu prostoru potenciální moci, než ji zcela zničit. Takto se ovládaná síť nemůže již aktivovat, aniž by byla napájena nebo přijímána sítí dominantní. Všeobecně a v rozporu s klasickými pravidly vojenské taktiky může být fakt infiltrace do sítě někdy škodlivý, protože napadená síť je nyní schopna zpětně infiltrovat agresora. Nicméně je nutno zdůraznit, že tento protiútok předpokládá velmi silnou kulturní identitu (což souvisí s vážným problémem výchovy elit spočívající na obchodě a technologii, což jsou disciplíny politicky a kulturně neutrální).

Uvedme jinou divergenci, která dobře charakterizuje pojmovou odchylku od běžných vojenských zápasů: v tomto případě se často doporučuje soustředit síly pro útok na slabé místo nepřátelské sestavy. V prostoročase sítě by tato taktika neměla žádný smysl: napadený systém by změnil tvar a fungoval by dále. Naproti tomu jedinou možností by bylo útočit na něj čelně nebo se zmocnit jeho centrální nervové soustavy; když ta neexistuje, musejí „dračí hlavy“ vyrůst znovu.

Avšak nejpozoruhodnější skutečnost je bezpochyby tato: svět sítí jde tak daleko, že modifikuje sázky do zápasu samotného. Jestliže dobývání fixního kapitálu (nebo zemí atd.) tvořilo kdysi podstatu starých bitev na základě vojenských pohybů, zápasy sítí se dnes nejčastěji mohou o tento druh bohatství zajímat pouze okrajově. „Kapitálový tok“, tj. počet a pružnost možných spojů, které může síť vytvářet, jsou nejvíce rozhodujícími výhodami, protože podmiňují život a rozšiřování sítě.

Zápasy sítí (a to je další rozdíl oproti Clausewitzovi) nepředstavují pokračování politiky jinými prostředky. Síť ve skutečnosti již nešíří žádnou skutečnou politickou normu, protože tento typ organizace světa časem zničí vnímání kulturních identit; jejich zápasy se projevují pouze ve formě kvazivegetabilního hledání moci. Na základě této téze poznamenejme například, že generalizovaná praxe činnosti v reálném čase, která odpovídá fungování sítě, se projevuje jako neslučitelná s dozráváním vědomí v politické úrovni. Ten, kdo se musí neustále „adaptovat“, kdo je pouze přepojovačem v síti sil, nemá politicky co bránit; pluje a přepíná. Umět a moci využít svůj čas by dnes bylo známkou toho, že rozvíjíme rozhodující sílu jako vynikající zbraň proti sítím.

Tyto exkurze do vysoce abstraktní oblasti, jejíž bohatství využívá vojenská strategie, nám paradoxně připomínají vojenský význam moře; avšak toto velmi dlouhé odbočení bylo nezbytné pro alespoň hrubý popis určitých důležitých proměn.

K „hypernámořnictvu“?

Moře, dříve než se kosmická dimenze vyrovnala s rozšiřováním letového provozu a informačních sítí, bylo nejbližším prostředím (spolu s pouští) světa, rovné, matematicky vyjádřitelné, nemožné dobýt a téměř univerzálně otevřené, o němž snili filosofové, kteří předpokládali ultra-modernost (Descartes, Leibniz, Hume, Locke). Při posuzování z tohoto hlediska se moře dnes jeví jako makroskopické a hmatatelné rozšíření stínítek přístrojů pro zpracování informací, a proto neodlučitelné od prostoru, který je obklopuje, ať je to prostor vzdušný, stratosférický nebo ještě rozlehlejší. Takto se stává význačným symbolem ultramodernosti.

Podstatou pojmu moře je planetární a všesměrové rozšíření sítě vlivu a informační sítě v nejširším slova smyslu.

Pro zjištění pojmové mezery, kterou znamenají tyto postuláty, si představme pouze jeden příklad: mocnost, která by ovládala početné ostrovy nebo pobřežní pásma, disponovala dobře rozmístěnými družicemi, měla křídlaté rakety s plochou dráhou letu a používala nové obrovské vzducholodi o výkonnosti nákladního vlaku: taková mocnost by disponovala něčím, co bychom mohli nazvat „hypernámořnictvem“, i kdyby neměla námořnictvo v pravém slova smyslu.

Ve znění tohoto úvodu je nutno ihned odstranit nedorozumění: nedorozumění záměrného naturalismu hrozby, z níž by vyplýval vznik diferencí mezi stranou vlastní a nepřátelskou na základě úvah čistě geografických. Tyto koncepce, které jsou oporou nejedné naivní geopolitiky, nemají žádný historický podklad. Například, politická a náboženská filozofie puritánských Anglosasů vysvětluje z větší části jejich světovou expanzi, přičemž námořní moc je jen jednou, zřejmě důležitou její částí mezi jinými. Jiné politické nazírání skutečných poměrů sil by mohlo přivést Američany k novému ekonomickému rozvoji výhodně zaměřenému na Kanadu a Mexiko, a nikoli na zámoří. Jiný zjevný příklad: Japonci, ostrované stejně jako Angličané, žili velmi dlouho uzavřeni sami do sebe; ztroskotání jejich vojensko-námořních dobrodružství ve 20. století je přivedlo k tomu, že po poslední válce budují pouze skromné námořnictvo, avšak snaží se rozvíjet určitou formu planetárního vlivu založenou na informačních, finančních, komerčních a technologických sítích (moře v širokém slova smyslu).

Stručně, dnes by bylo „dvakrát chybné“ neuvažovat moře, ve fyzickém slova smyslu, jinak než v geopolitice založené na geografii; především proto, že planetární říše sítí a toků, rozsáhle dematerializovaná a určená zcela k pohybu, neumožňuje učinit žádný závěr, jestliže se trvale opírá o zastaralé chápání geografie; za druhé proto, že historie nedokazuje nic v této oblasti, nebo snad jen rozsáhlou přizpůsobivost ekonomické, kulturní, náboženské a politické volby k problémům námořní moci.

Jakmile byly tyto premisy stanoveny, co z nich může všeobecně vyplynout pro střední mocnost, jestliže se rozhodně postavíme za „hypernámořnictvo“, a nikoli pod ochranu archaického pojmu námořnictva? Především, výše uvedené analýsy dokazují, že vůle umístit síly na moře představuje akt vysoce politický, velký kulturní čin, jehož ohlas může pokrýt dlouhé historické období. Chtít brázdit oceány bez ovládnutí moře již mnoho neznamená; avšak vybudovat „hypernámořnictvo“ vyžaduje velké úsilí, a to menší z hlediska prostředků a větší z hlediska kulturní revoluce. Musí střední mocnost volit tuto cestu? Nerozloží se během doby v tointu pohybu?

Kdyby bylo, přes tyto nejistoty, nutno odvážit se několika doporučení pokud jde o teoretickou organizaci obrany, tato doporučení by mohla mít formu velmi všeobecných poznámek inspirovaných výše uvedenými pojmy. Víme-li, že ultramoderní formy moci se neustále vyvíjejí a vytvářejí systémy toků, statická obrana, ať byla její povaha jakákoli, je zřejmě odsouzena k okamžitému nezdaru. Pro střední mocnost je každá globální obrana mimo její možnosti s těmi vojenskými prostředky, jimiž disponuje.

Obrana toků může jen určitým způsobem přijmout strukturu napodobující strukturu celku, který brání, avšak musí také odpovídat tokům vzájemně propojeným v síti. **Budoucí obrana**, aniž bychom se zde pouštěli do přílišných podrobností, **má přirozený sklon moci začlenit se do světa toků**. Tento způsob nazírání na krize znamená mezi jiným, že **civilní prostředky** (telekomunikace, družice, komerční nebo finanční sítě, letecké a námořní sítě atd.) **by měly být v případě potřeby schopny vlastní obrany, zejména začleněním modulových prvků schopných vojenského použití**.

Pokud jde o tradiční bojiště, hromadná robotizace (používáme mnoha leteckých, pozemních a podmořských robotů) by měla být pravidlem, takže by bojiště fungovalo jako síť sítí, aby byla omezena lidská účast na vyšších funkcích a aby byly získány čas a prostor nezbytné pro pozorování.

Důležitý bod se týká snížení výdajů na technologii používáním civilních technologií. Jedná se o nezbytný důsledek vyvolaný několikanásobným zvýšením počtu modulových vojenských prvků, které by bylo nutno zasadit do strategie obrany zcela strukturované do sítí.

Technologie schopné plně uspokojovat tyto požadavky dosud neexistují ve zcela provozuschopném stavu; přitom nic nebrání uvažovat o tom, jestliže budou příslušné snahy schváleny, že v dlouhodobé perspektivě (25 až 30 let) budou moci být navržená opatření uplatněna.

* * *

Bránit jednu síť bohatství je možno pouze jinou sítí; avšak tento nový planetární systém moci vyžaduje, aby byla ohrožená síť sama uvedena do situace sebeobrány vhodným vybavením „vojenskými protilátkami“. To je schéma „síťového vojska“ a jeho „protilátek“, které se zdá být nejlépe přizpůsobeno všeobecné definici pro rok 2030.